

30
cèntims

*exèrcit
del
noble*

No 8 • 3 DE SETEMBRE 1937

**JOVENTUT
MILITANT**

El seu nou esperit • El seu ensenyament militar • INSTRUCCIÓ
PREMILITAR OBLIGATORIA • A més, en aquest número:
Tancs • Paracaigudes • Propaganda entre l'enemic • Capves-
pre en el front de l'Est • EL MOMENT ESPANYOL

La nostra joventut realitza amb gran competència els complicats treballs d'oficina que calen a l'Alt Comandament del nostre Exèrcit.

En llurs hores de lleure, els nostres soldats es lliuren al plaer de la lectura.

TAL com el ferro es trempa i es modela amb la fornalla i l'enclusa, així a l'home-cadell, quan les seves potencialitats físiques i anímiques no han ofert encara tot l'escat revelador de la pròpia puixança, cal donar-li forma i contingut a aquestes condicions anatòmiques i espirituals de l'ésser humà.

Hem d'educar la nostra joventut. Hem de capacitar-la perquè pugui fer front a totes les contingències de la lluita, que cada dia pren més relleu. Cada home, un atleta. Cada jove, un ciutadà conscient. Salut del cos i de l'esperit. Sublimació i enaltiment de l'Home.

En la concatenació dels segles, la societat ha vingut sofrint la degradació d'unes diferències de classe origen d'un cúmul d'injustícies i aberracions biològiques. Una minoria s'ha imposat a les masses majoritàries, subjugant-les amb el pes del capital. Els poderosos han tingut prou habilitat per a fer-se guardar i protegir pels propis explotats.

Així s'organitzaren els exèrcits imperialistes. Amb material humà sorgit de l'entranya del poble es formaren legions que havien d'esclavitzar el propi poble. Germans contra germans. Poble contra poble. Heus ací la raó per la qual es negaven al poble la cultura i la civilització, perquè hom l'havia deixat en un estat d'inconsciència i d'abatiment moral per a poder manejar-lo al seu antull. Les classes privilegiades podien així seguir i llegir el gaudi d'una vida rublerta d'abelliments, mentre la gran massa, la part més nombrosa de la societat, sofria privacions que depauperaven el cos i relaxaven l'esperit.

S'endevinen noves orientacions. En l'horitzó mundial apareixen prometes de nova alba.

Preparem-nos, doncs, perquè la lluita per a un esdevenidor millor ja ha començat. Ha començat al nostre país amb l'escat d'una contesa que duu matisacions de lluita internacional. Preparem la joventut.

Un esperit nou en cada cos jove. El múscul tiu. Serà l'esguard. Membres àgils i il·lusions alades. Que les llibertats de l'individu i de la col·lectivitat només s'assoleixen per mitjà d'una eficient tasca preparatòria del cos i de l'esperit.

Intensa preparació moral i espiritual. «Mens sana in corpore sano.» Enfortiment del cos. Desenvolupament de la consciència. Una joventut forta, feliç i lliure. Una joventut preparada per a la vida amb les seves delícies i les seves penes. Una joventut militant. Militant en l'esfera del pensament i en la de la matèria.

Aquella consigna d'avui s'expressa en el magnífic conjunt de l'Exèrcit Popular. És l'arma més aguda contra la barbàrie, l'opressió i la pobresa.

Tots i tot per a l'Exèrcit.

JOAN BERTRAN i DEU

«Mens sana in corpore sano.» Amb tot i això, els soldats de l'Exèrcit Popular no negliguen la seva salut corporal.

NOVA ESPIRITUALITAT EN LA JOVENTUT

Aquells que sota un règim despòtic no havien pogut rebre instrucció la reben actualment a poca distància de la línia de foc.

Fins a les pròpies trinxeres arriben camions-impremta en els quals són confeccionats pòsters i tota mena d'impressos.

exèrcit del poble

Ayuntamiento de Madrid

TAT
TUT

eben actualm

infeccionats p

EL SALT EN EL BUIT

UN paracaigudes és l'aparell salvavides per a aeronaus. Serveix al viatger de l'aire per a què pugui saltar, cas de perill, vers la terra ferma. La perfecció tècnica dels paracaigudes moderns fa que aquest salt ja no sigui una gesta esgarrifosa. El seu moment més angoixós és el d'abandonar l'avió. Però gairebé sempre l'aviador acostuma de maniobrar de tal manera que el paraxutista caurà forçosament, de les ales inclinades. Sorgeix en aquest, en els primers segons, la fatal impressió que la seva caiguda ha de tenir un desenllaç tràgic. Encara està tancat el seu aparell salvavides i la velocitat del seu descens és enorme. De sobte, experimenta la sensació d'ésser elevat amb violència cap amunt: ara sí que el globus de tela s'ha obert i en un vol deliciós el porta amb plena seguretat fins al sòl. Al contrari del bot de salvament del marí, aquest de l'aviador no té timó: li és impossible de poder marcar a voluntat pròpia la direcció de la caiguda. Heus ací el darrer problema del paracaigudes que han de resoldre els nostres inventors. Solament aleshores hom podrà desenvolupar lliurement totes les possibilitats que ens ofereix aquest aparell meravellós, i allò que ara no és altra cosa que un senzill suplement de l'aviació podrà començar la seva carrera independent. Companys de les Ales Rojes: ací hi ha llorers a guanyar.

El moment en què el paracaigudes s'està desplegant, és el més emocionant del salt en el buit.

Fou la tràgica mort del locutor de la ràdio de Viena la que posà en evidència aquesta imperfecció dels paracaigudes. Herr Schimandl —així es deia aquest intrèpid paraxutista— es llançà des d'una alçària inversemblant, portant sobre el pit un petit micròfon per mitjà del qual anava informant i donant a conèixer les seves impressions als radioescoltes, els quals, davant d'aquesta conferència única des de l'espai, uniren llur admiració a una emoció sense límits, perquè pocs minuts abans d'arribar a terra un fort corrent d'aire engrapà Schimandl en les seves urpes funestes i el locutor es veié ben aviat empès vers els fils elèctrics d'alta tensió, pels quals passava el mortífer i fatal fluid. Foren balders els seus crits desesperats des del micròfon pel qual moments abans havia saludat serenament el públic; foren balders els moviments nerviosos dels seus braços, amb els quals cercava la salvació del perill. Inútil. Tot inútil. La multitud vivia horroritzada la seva desesperació, els seus esforços i la seva tràgica mort, i havia d'escoltar, espantada, els crits i rogalls d'aquell que un moment abans l'havia entusiasmada amb l'alegre narració del seu viatge vers la terra.

La invenció del paracaigudes nasqué ensems que l'avió, i el més curiós del cas és que fou el mateix home qui portà a cap aquests dos descobriments fonamentals de l'aeronàutica. La primera descripció d'un aparell destinat a caure del cel sense fer-se cap mal és de puny i lletra del genial italià Leonardo de Vinci, el qual també ha enriquit el món amb els primers plans d'una «màquina aerostàtica». La realització d'aquestes visions la devem als germans Montgolfier, els quals crearen el primer globus per a viatjar pel firmament i el primer paracaigudes per a tornar des d'allí a la terra. El primer salt en el buit el va fer l'aeronauta Garnadin en data del 22 d'octubre del 1797, i el primer salvament gràcies a un paracaigudes es realitzà en aquesta mateixa època a Bèlgica. Però calgué que passés un segle més fins que fou inventat el primer paracaigudes perfecte, el qual fou estrenat per l'aviadora alemanya Caterina Paulus. Pel seu pes excessiu i pel seu volum extraordinari —encara no era coneguda la forma de plegar els paracaigudes—, així com per la inseguretat de llur funcionament, els primitius aparells foren altament impopulars. Per altra banda, els aeròstats rarament sofrien accidents que exigissin la ràpida emanació de llur interior, i això, més que no altra cosa, motivà el desús dels paracaigudes en la primera època. Però vingué l'aviació i la cosa canvià; sovintejaren des de bell començament els accidents, augmentaren les alçàries i, amb elles, les possibilitats de perdre la vida. Aquesta necessitat creà el desenvolupament tècnic de l'aparell salvavides. Per altra banda, amb la perfecció creixent nasqué una nova manera d'empiar el paracaigudes: l'acrobàcia aèria. El començament, això semblava ésser una desviació de l'aeronàutica: aeronàutica per a aplecs i revetlles... Però aviat hom reconegué el valor superior d'aquestes exhibicions, que, aparentment, no eren altra cosa que exercicis de circ.

Hom utilitzava per primera vegada les aeronaus per a fins bèl·lics durant la gran revolució francesa. Fou en una batalla contra un exèrcit austríac que els francesos elevaren un globus perquè l'aeronauta pogués observar la posició i els moviments del camp enemic. L'acollida que li dispensaren els austríacs ens apar avui dia sumament estranya. En adonar-se de la fantasmagòrica aparició parà el foc i, seguidament, enviaren un missatger als francesos, el qual pregà, en nom dels seus, la immediata retirada de l'espai d'aquell home audaç, «ja que no podien consentir el risc enorme que corria aquell intrèpid aviador en el camp de batalla, ni volien que fos víctima d'un accident tan extraordinari en la guerra...» Mentrestant, la civilització s'ha desenvolupat, els costums s'han refinat i els resultats d'això els podem percebre en els fets de la guerra moderna. Es cert que durant la guerra mundial encara subsistia quelcom d'aquesta cortesia envers els aviadors. Sempre, quan un d'ells moria en la lluita, durant el seu enterrament hom presenciava l'adversari sobrevolant la tomba amb la seva màquina i deixant caure

Feliç aterratge en terra ferma.

Paraxutisme primitiu i alegre

una corona com a salutació de comiat del camp enemic. Està clar que en tals condicions els paracaigudes no progressaven molt. Aquest salvavides no era encara indispensable per a les guerres. Els aviadors d'aquella època més s'estimaven portar deu litres més de benzina que no un paracaigudes. La veritable «civilització» sorgeix a la llum en l'època posterior al gran desastre del 1914 i anterior al del 1936. Es en aquest intermedí quan tenen lloc els veritables progressos del paraxutisme.

Als Estats Units l'aviació prengué un ràpid increment, i com que hi havia molts accidents, la majoria motivats per la ruptura dels avions en ple vol, el Departament de Comerç encarregà a un conegut especialista en la matèria, mister Irving, la creació d'un model de paracaigudes segur i econòmic. Aquest model, el cèlebre tipus A, és el fonament de tots els altres aparells actualment coneguts. Amb el temps els aviadors i els paracaigudes foren inseparables a l'Amèrica del Nord. Les revistes publicaven anuncis de paracaigudes amb la màxima «Si algun cop em necessites i no em tens, ja no em necessitaràs mai més». Per a ésser soci del Cartepillar Club, tertúlia de tots els asos de l'aviació, calia haver saltat com a mínim un cop amb paracaigudes. Fou president d'aquest club el cèlebre aviador Charles Lindbergh, que en aquesta època ja havia saltat quatre vegades amb paracaigudes en ocasions desesperades. En finalitzar l'any 1928, més de cent aviadors havien fet el salt en el buit una o diverses vegades. Això als Estats Units. Però també a Europa, sobretot a la U. R. S. S., es desenvolupà amb més vehemència el paraxutisme.

un petit paracaigudes auxiliar, el qual extreu el principal del sac, en el qual estava embolicat, i al mateix temps l'obre. Els pilots cal que siguin destres en l'art de plegar i tancar els paracaigudes, operació que no és pas tan fàcil com hom creu.

De mica en mica comença la vida independent dels paracaigudes. Ja és quelcom més que un aparell salvavides. Durant la gran guerra els paraxutistes foren introduïts en les complicades xarxes de l'espionatge. Quan tancava la nit quelen a la reraguarda enemiga, com a misteriosos enviats de l'espai. D'aquesta manera, gràcies als paracaigudes, podien conèixer els moviments de l'adversari, sense que aquest sabés explicar-se com s'introduïen en el seu camp.

En la guerra italiana contra Abissínia és sabut que amb freqüència divisions senceres de l'exèrcit invasor foren proveïdes, mitjançant el llançament amb paracaigudes, de municions de boca i de foc. El mateix procediment ha estat aplicat en la guerra que actualment ensangona Espanya. Hom pot citar els casos de l'Alcácer de Toledo i, recentment, el del «Santuario de la Virgen de la Cabeza», al front del Sud, el qual, malgrat estar copat per les forces lleials, ha resistit prop d'un any gràcies a l'ajut que, amb els avions i els paracaigudes, rebien del camp facciós.

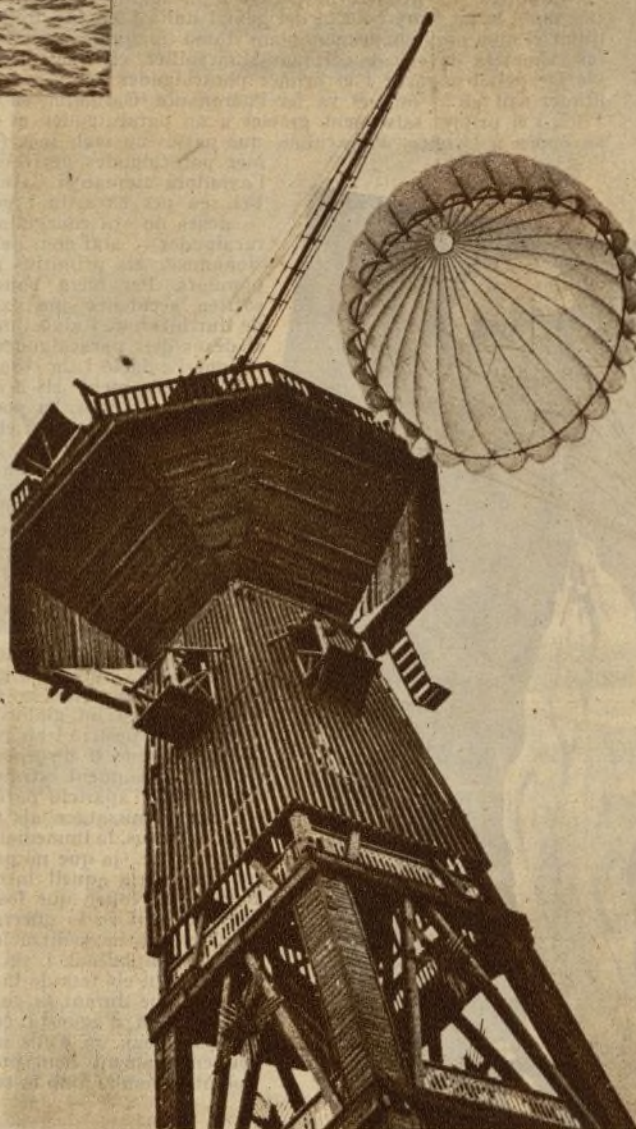
Finalment, presenciem la formació de la cèlebre infanteria aèria de la U. R. S. S., un nou cos militar que promet ésser de gran importància en lluites futures. Consta aquesta tropa de destres paraxutistes, els quals, gràcies a la mobilitat que els avions els confereixen, provoquen combats a la reraguarda enemiga, àdhuc a cent quilòmetres del front. Tots hem pogut admirar aquesta nova tàctica en la famosa pel·lícula russa *Cop per cop*.

No són pocs els experts que afirmen que del paracaigudes en provindrà una revolució en l'estratègia de la guerra de l'esdevenidor.

La U. R. S. S. ha estat el primer país que s'ha fet seva aquesta visió, reconeixent l'immens valor propi del paracaigudes. Les masses començaren d'aprendre el paraxutisme, tant per a desenvolupar una base amplitudina de l'aviació, com per a la preparació premilitar. Per a aprendre-ho existeixen allí escoles especials, amb professors experimentats i les torres d'entrenament, des de les quals es poden fer salts absolutament segurs amb paracaigudes. Aquestes torres posseeixen en llur extrem superior les sagetes des de les quals s'efectua el llançament. N'hi ha a tots els parcs de cultura de totes les ciutats de la U. R. S. S., i, gràcies a elles, el paraxutisme ha arribat a ésser un dels esports més populars en aquell gran país. Allí, el vol lliure del pensament s'uneix al vol lliure de tot ésser humà; la terra s'estén feliç i bella i el cel s'obre i descobreix els seus secrets.

I. ALONSO

A la U. R. S. S., el paraxutisme és un dels esports més populars, tant per als homes com per a les dones.

Torre d'entrenament en una escola soviètica de paraxutisme.

El primitiu paracaigudes estava fabricat en seda i anava mig plegat damunt les ales. En cas de necessitat, el pilot el despenia, el vent l'inflava i una violenta sotragada arrencava el pilot del seu lloc. Era un sistema insegur, puix existia el perill que la roba o les cordes s'entredessin amb algun element de l'aeroplà. Des d'aleshores tot ha canviat: material, dimensions, construcció i manera d'usar-lo. En lloc de seda hom sol utilitzar tela de cotó. La mida ha crescut considerablement. Hi ha paracaigudes fins per a tres homes; d'altres, per a càrregues tan pesades com un canó. Els americans tenen uns paracaigudes capaços de salvar un avió sencer. Tots els que fan exhibicions amb paracaigudes s'equipen, generalment, amb diversos aparells per tal de, si un d'ells deixés de funcionar, poder arribar igualment a terra sense perill. Quant a la construcció, cal destacar que la tela dels paracaigudes ja no és d'una sola peça. La integren cent seixanta parts, que formen un sector circular convenientment cosit. Totes les costures són dobles; al dret de cada corda de sustentació hi ha peces de reforç; a la part de dalt hi ha un forat que permet la circulació de l'aire, puix que l'excés de pressió en aquell punt trencaria la tela. Al començament els paracaigudes eren d'arrossegament, o sigui que primerament l'aparell es despleguava i després arrencava el pilot del seu lloc. Actualment tots els paracaigudes són de llançament. Primerament el paraxutista es llança de l'avió, i és després quan s'obre el paracaigudes. Hi ha models que s'obren automàticament, i n'hi ha d'altres que cal que els obri el paraxutista. Els automàtics estan lligats a l'avió amb una corda, la qual es trenca quan el pilot es llança al buit. En els altres hi ha una anella de comandament, per mitjà de la qual el paraxutista mou un ganivetet que talla la corda subjectadora de l'estoig. En quedar aquest obert, es desplega

exèrcit del noble

la lectura per a tots els antifeixistes.

Ayuntamiento de Madrid

LA CONSCIÈNCIA DE L'ESPANYOL

Quin símbol més formidable
per a la realitat espanyola...!

BILBAO

CÀDIZ

MADRID

BARCELONA

ÀVILA

ALBACETE

VALÈNCIA

Què n'han fet del color,
de la bellesa, de l'ori-
ginalitat espanyola els
qui fan gala de la cons-
ciència nacional?

Ayuntamiento de Madrid

TINC a la vista les paraules de salutació adreçades al representant diplomàtic d'Itàlia prop del «govern nacional» pel cap de la facció, ex-general Franco. «Arribeu a aquest vell solar hispànic en moments que una nació, conscient del seu destí històric, s'ha aixecat per a defensar les essències de la seva vida» va dir. És cert que Franco no volgué al·ludir amb aquests mots la magnífica gesta popular del 19 de juliol, sinó el nefast alçament de la casta militar, per a fer creure al món la falòrnia que la veritable consciència espanyola no es troba pas en el nostre camp, en el qual hem enarborat la bandera de la independència, sinó allí, a Salamanca, on estan pactant la venda d'aquest bell solar hispànic a l'estranger. I sonen aquestes paraules precisament quan tropes estrangeres, atacades pel «patriota» Franco, cauen damunt Astúries per a cometre el sacrilegi nacional de subjugar aquella nacionalitat que mai no havia sofert una tirania estrangera, sinó que fou l'única que sostingué lliure i independent el pensament ibèric, mentre gairebé tota la resta del territori peninsular patia la invasió africana. Franco parla novament del compliment de misteriosos dissenys i amb els seus actes esborra de les taules de la història el record que d'Astúries la indòmita n'havia sortit un dia la reconquesta de la península encadenada.

A Astúries començà en el segle VIII la reverberació del pensament hispànic damunt la península. I l'hora espanyola, el toc a la consciència ibèrica, ressonà de nou a Astúries onze segles després: l'octubre del 1934. No és que Astúries vagi vèncer militarment. Els pocs guerrillers de Covadonga no tenien la força material per a poder expulsar per si sols els àrabs. Tampoc els mal armats miners del 34 no acabaren per si mateixos amb el règim de terror de l'era clerical feixista. Astúries és, abans que altra cosa, una potència espiritual, i ho provarà, també, dintre de poc, com ho ha provat ja, en aquesta guerra d'independència d'avui. Sorgí de l'edat mitjana,

gràcies al comportament d'aquesta regió, aquell complex de valors materials, morals i intel·lectuals que caracteritzen la nostra raça i que s'han pogut lliurar novament, fa tres anys, de la traba que els tenia subjectes. Arriben des d'Astúries l'excitació i l'animació dels sentiments ibèrics a tots els altres pobles de la nostra península. Des d'Astúries arribaren la reconquesta del segle VIII i la de fa tres anys. Allà començà la marxa triomfal del Front Popular, com començarà ara, amb la nova tragèdia del nord, el renaixement del veritable esperit ibèric.

PERÒ arribà amb la gesta d'Astúries l'antiespanyolisme. Foren els homes lliures els primers reconquistadors que, animats per un alt afany nacional i moral, marxaven contra els invasors. Mes els que saberen sobreposar-se durant els segles de la lluita han estat empesos per motius materials, per l'ambició de guanyar terres i tresors. La distribució rural que veiem a Espanya és conseqüència de la forma com s'ha desenvolupat la reconquesta. D'una pugna sostinguda pel poble arribà a convertir-se en una guerra de rapacitat portada a terme per un grapat de «señoritos», amb l'ajut dels mercenaris. El poble hagué d'accontentar-se amb minúsculs fragments de la terra nordenya com a premi al seu entusiasme generós. Al Sud, els cavallers feudals recolliren latifundis immensos. I l'església, llur dirigent espiritual, també cobrà el seu el mateix al Nord que al Sud. Així començà amb la reconquesta el poder del terratinent i de l'església militant, i començà també la misèria del poble.

Cada assaig per a canviar aquesta situació topava amb una brutal repressió per part dels aliats d'aleshores, els «señoritos» i els clergues. En la conjunció d'avui, per a continuar llur poderiu, han cridat els estrangers i els hi han venut tot. Que no parlin de valors espirituals o morals quan es tracta de les essències de la vida.

Taula número 1. — Els representants més significats de l'antiespanyolisme: Ferran VII, donya Joana i Ignasi de Loyola: fanatisme endimoniat, bogeria i malignitat atroç...

Tabla número 2. Episodios nacionales, consecuencias nefastas y fatales del reino del antiespañolismo: el bombardeo de Barcelona en 1842, la venta del país al extranjero en 1807 y la reacción fulminante del magnífico pueblo español en pro de su constitución y en contra de la invasión extranjera.

oprimida de la nostra península, perquè el que allí fa estralls entre el poble és un feixisme de la pitjor mena: el feixisme colonial. Ai de nosaltres si no aconseguíssim de vèncer-lo!

EN la taula número 1 apareixen els tres representants més significats de l'antiespanyolisme que durant els segles de la nostra dissort exercien llur nefast regnat damunt Espanya. Per a conèixer la decadència d'Espanya i saber de la perllongada i abjecta putrefacció del país cal acudir a les característiques d'aquest triumvirat horrorós. Mostren el fanatisme endimoniat —en l'efigie d'Ignasi de Loyola—, la bogeria de donya Joana i la malignitat terrible d'un Ferran VII, tres propietats que determinaven el transcurs de la història en la monarquia.

En la taula històrica número 2 veiem el que aquelles propietats reials significaven per al poble. Allí figura, com un dels episodis més significatius en aquest sentit, el bombardeig de Barcelona efectuat l'any 1842, amb motiu d'haver-se sublevat la ciutat en pro de la constitució.

Què els ha importat mai als governants espanyols de sacrificar la vida de llurs súbdits i destruir les ciutats més formoses i històriques, si es tractava de salvar llurs furs anti-espanyols? Ni tan sols s'avergonyien de cedir tot el solar hispànic a l'estranger.

Ho veiem l'any 1807, quan la monarquia absoluta, encarnada en el besavi del darrer Borbó, pel tractat de Fontainebleau cedí el territori peninsular al dictador francès Napoleó. Aquesta cessió topà amb la resistència del poble, el qual afirmà la seva voluntat de llibertat i independència el dia 2 de maig del 1808 pels carrers de Madrid. Novament fou Astúries la que recollí aquest

QUE n'han fet de l'estat social, dels usos, dels costums i de tots els valors racials que distingeixen el nostre poble, els qui fan gala de la consciència nacional?

La península ibèrica és una terra en la qual floreixen qualitats úniques en el món, elements d'una originalitat absoluta, que el mateix s'expressen en la cosa més nímia com en coses d'aparent valor històric, adés artístiques, adés científiques. Qualsevol objecte de la vida quotidiana, una espadanya, una vaixela, una cadira, pintes, teixits, constitueixen la delícia de cada estranger experimentat, i els nostres vestits i costums típics, posats en escena per ballarines com La Argentina o presentats per pintors com Romero de Torres, desperten l'entusiasme enllà de les nostres fronteres. Tot és color i bellesa.

En altres països hi ha pintors il·lustres i escriptors genials, però enlloc no han nascut individus d'un geni tan extraordinari com foren els grans mestres hispànics: un Lope de Vega que va escriure més ell tot sol que no cent poetes junts; un Cervantes que va escriure un llibre tan genial que no se n'ha conegut mai d'altre d'igual al món; un Goya el vigor del qual no coneix límits i que ha superat en realisme tots els artistes de la terra, per esmentar solament tres dels nostres esperits sublims. Tot és força, originalitat.

Què n'han fet d'això? La fotografia de llur festa nacional que reproduïm ens ho demostra: una imitació grisa, borrosa, sense relleu, de tots els horrors de l'estranger: del salut a la romana, de la camisa uniforme teutònica, de l'expressió vergonyosa de la massa i l'oficialitat, i l'agrupació de les gents és simbòlica per a la nova constitució social que han importat de l'estranger: l'odi Estat totalitari.

ES a bastament coneguda la influència anivelladora que exerceix el règim capitalista en totes les aparences de la vida. Els barris populars de les ciutats industrials, per exemple, s'assemblen com un ou amb un altre ou. L'standardització de la producció es complementa amb la de l'esfera individual. Espanya tampoc no s'hauria pogut alliberar d'aquesta conseqüència fatal. Amb el desenvolupament capitalista progressiu de la península, tot allò que acoloria i embellia en tons originals el dia ibèric, hauria estat condemnat a desaparèixer. Quedà una sortida: que el poble conscient prengué a les seves mans el desenvolupament del país per a dirigir-lo d'acord amb les seves necessitats materials i espirituals. Hom pot conrear, doncs, lliurement les característiques de l'espanyol que rau en els cossos i en les ànimes; tot allò que és element ibèric pur, tot allò que és essencial a cada part de la península.

Per contra, el feixisme tendeix forçosament a l'anivellament únic de la vida particular i social i, privant l'home de cop i volta de totes les seves individualitats i originalitats, transforma la població en ramat humà fàcilment manejable per als fins que li són propis: explotació potenciada amb mires a la guerra; Estat totalitari per a la guerra totalitària. En el feixisme no pot haver-hi personalitat, i Espanya, sempre riquíssima en personalitats, ja siguin grans homes, ja siguin col·lectivitats senceres, es veuria reduïda en el polític i en el social a un altiplà immens, àrid, unicolor, estèril...

D'ací ve el gris deprimentment uniforme de la vida sota la dictadura que es manifesta en cada jove arribat d'Itàlia o d'Alemanya, i que es manifesta més encara en una fotografia obtinguda en la part

exercit del poble

El veritable espanyolisme sorgeix de les entranyes del poble. Testimonis petrificats del geni popular són els magnífics edificis; expressió brillant de la cultura popular són els quadres dels nostres grans mestres, i reflex viu de la nostra vida espanyolíssima són les escenes típiques en els poblets.

clam de llibertat, i entre les garrotxes asturianes sorgiren immediatament els primers grups que donaren la batalla a l'invasor. Des d'Astúries, el moviment alliberador es propagà a tota la península i obtingué florers immarcescibles a Bailèn, Saragossa, Bruc i Girona.

Sempre que s'estenien la influència i la dictadura estrangeres, sorgia de l'entranya del poble el veritable espanyolisme, i els seus testimonis petrificats podem contemplar-los en els magnífics monuments d'art que els grans mestres espanyols han llegat a la posteritat.

Entre els documents que publiquem cridem l'atenció sobre el quadre de l'immortal Velázquez anomenat *Las lánzcas*. En aquest quadre podem contemplar l'actitud cavallerívola d'ambdós bàndols, vençut i vencedor, fidel reflex del veritable esperit espanyol, actitud que contrasta horriblement amb la crueltat innata dels poderosos —antiespanyols per essència i per temperament—, com ho prova el fet que Ferran VII, a penes reposat en el tron gràcies al coratge i al valor del seu poble, alimentà novament les fogueres del Sant (!) Ofici.

PERO encara hi ha més.

El vell solar ibèric, del qual sortiren un dia els Colom, els Balboa, els Pizarro, els Boil, els Ferrer de Blanes i tants d'altres que anaren a portar la cultura de la nostra península a un continent verge, ha estat venut per Franco i els seus acòlits a la comunió italo-germana, no pas amb el propòsit d'expandir la cultura hispànica, sinó perquè italians i teutons poguessin estendre llurs bases bèl·liques i jugar a voluntat llur joc imperialista prenent com a base la península ibèrica.

Al costat de les reproduccions de gravats antics publiquem el mapamundi més modern, amb les zones d'influència recentment creades en el nostre vell solar.

Els alemanys s'han fet forts a Melilla, Alhucemes, Ceuta, Larraix, Illes Canàries, Ifni i Río de Oro. En cada un d'aquests llocs han construït bases marítimes per a submarins i aeroports.

El mateix han fet els italians en els punts estratègics que ells han raptat: les Illes Balears.

Cadascuna d'aquestes places està fortificada a base de ciment armat i, ultra això, artillada amb peces ultramodernes que en els casos de Ceuta i Algecires, per exemple, poden impedir en absolut el tràfic per l'Estret i amenaçar mortalment la posició britànica de Gibraltar.

LA INSTRUCCIÓ MILITAR OBLIGATORIA

Aviat sortiran les disposicions complementàries

El Comitè pro-Exèrcit Popular Regular té una gran satisfacció en fer constar que les Altes Autoritats del Ministeri de Defensa que han elaborat aquests dies les disposicions complementàries per al decret referent a la instrucció militar obligatòria han tingut en plena consideració el conjunt de necessitats que afecten la preparació militar de la prentut manifestades diverses vegades per aquest Comitè i últimament en les pàgines d'aquesta revista. Es plau aquest comitè fent constar les Altes Autoritats de la República, ja que aquestes disposicions, que seran publicades ben aviat, seran el complement de l'exil grandios de la nova legislació en pro de la joventut i la victòria.

El desenvolupament sà de l'agricultura i...

Posat que cadascuna d'aquestes posicions té el seu corresponent dipòsit de combustible i la seva central d'electricitat, el radi d'acció dels submarins i avions que hi hagi estacionats està assegurat en gran manera.

Prenent com a base únicament sis-cents quilòmetres de radi d'acció per als avions i mil dos-cents per als submarins, i considerant, a més, que les posicions de Portugal han d'ésser incloses en aquest sistema estratègic, resulta que des de la península ibèrica hom podrà tallar cada una de les vies marítimes i aèries que uneixen Europa amb les dues Amèriques i Àfrica.

Està completament tancada l'entrada de vaixells anglesos a la Mediterrània i està tallada per complet la comunicació de França amb les seves possessions africanes. El tràfic per via aèria o marítima amb l'Amèrica del Sud està estrangulat, igual que la comunicació d'Anglaterra amb l'Índia i amb la resta del seu imperi asiàtic per la ruta del Cap de Bona Esperança.

Finalment, estan dificultades i en gran manera amenaçades les línies que uneixen el vell continent amb l'Amèrica septentrional.

No cal pas dir que tots aquests impediments posats a la lliure comunicació...

La «crema» de l'antiespanyolisme.

cació entre els distints continents és obra del feixisme, el compliment de la voluntat del qual fóra factible cas de tenir les seves plantes a Espanya, car d'aquesta forma li fóra possible matar el nervi vital dels Estats lliures.

I pensar que Espanya, que ha estat el pont pel qual la cultura occidental passà al nou continent i l'intermediari pacífic entre les civilitzacions de tot el món, ha estat violada avui d'aquesta manera!

A fi de comptes, aquesta és la situació que trobem avui en dia, expressió sòbria de fets històrics i relació de fets actuals.

Hem analitzat al llarg del text que precedeix què cosa és i què cosa pot ésser el veritable espanyolisme: la projecció de totes les essències populars desenvolupades en un ambient propici i triomfants sobre les idees de l'antiespanyolisme que arribaren a la península amb la reconquesta.

Hem vist que tan antics com la història són a Espanya els motins i les revoltes del poble contra els seus opressors i que, quan aquests opressors cerquen l'ajut de l'estranger, el poble esclata d'una manera fulminant contra aquells que pretenen esclavitzar-lo a un tirà exòtic. La història espanyola comença amb el coratge que s'apoderà dels visigots i dels asturs en veure llur pàtria envaïda pels moros estrangers, i culmina en la guerra de la independència desencadenada quan pretenien establir-s'hi les tropes, també estrangeres, de Napoleó. Fou aquesta nació l'única del món que deturà la marxa, fins aleshores triomfal, d'aquell cors carregat d'ambició.

Aquestes dades històriques poden servir de clau per a la intel·ligència del desenvolupament de la situació actual.

Veiem com l'opressió del Nord per les hordes estrangeres impulsa la marxa triomfal del nostre Exèrcit Popular en els altres fronts de la península. Mentrestant s'estén l'antiespanyolisme en el camp enemic i s'estén allí, conseqüentment, la rebel·lió contra els opressors estrangers. Aviat sabrà Franco, i en restarà astorat, què significa veritablement la seva paraula davant de l'alçament d'un poble conscient del seu destí històric.

MICHEL

...de la indústria espanyola només és garantit quan el poble expulsa els seus opressors, els mals governants de l'antiespanyolisme.

La instrucció d'armes, en el que enclou com a moviments de conjunt, té en campanya una importància secundària.

JA ÉS OBLIGATÒRIA L'EDUCACIÓ PREMILITAR

El Comitè pro-Exèrcit Popular Regular ha assolit la segona gran finalitat de la seva existència. La instrucció premilitar obligatòria per a la joventut. Els antifeixistes ens hem de felicitar d'aquest èxit i els homes del Comitè pro-Exèrcit Popular han de restar enorgullits per a l'efectivitat mitjançant la seva creació fins que l'Exèrcit Popular ha tingut una fita de tanta importància. La vida del nostre Exèrcit Popular ha tingut dues fases importants, coronades les dues per l'èxit. La primera des de la seva creació fins que l'Exèrcit Popular fou un fet. La segona va des d'aquesta data fins que l'Exèrcit Popular ha tingut una vida plena i no quedava fins que s'estableixin definitivament les bases que han de donar vida al decret de l'Est fou un fet. La segona va des d'aquesta data fins que l'Exèrcit Popular ha tingut una vida plena i no quedava fins que s'estableixin definitivament les bases que han de donar vida al decret de l'Est fou un fet.

La vida pràctica de campanya, per a enfortir i atemperar els soldats moralment i físicament, és el que, per damunt de tot, deu importar als instructors premilitars de la joventut.

Activa vida de guerra, feta als campaments de reraguarda, però exacta l'arma s'apren últimament, com el millor company del front.

En la instrucció premilitar de la joventut és necessària tant l'ensenyança tècnica, l'ensenyança política, la veu del Comissariat deu parlar a favor de la joventut, com la veu del Comissariat de la República, la Generalitat.

sectors del Centre es comprégué clarament aquesta necessitat i es resolgué el dilema per la segona proposició. I en la mesura que es creava als sectors del Centre un Exèrcit de veritat, l'ofensiva rebel s'estava venint als ravalers de la ciutat heroica. Venia la pugna gegantina als environs de la capital d'Espanya. El món estava pendent del que succeïa a Madrid. I els rebels, fracassada l'ofensiva, intentaven fortuna per altres llocs. Quèia vergonyosament a Màlaga i en la seva caiguda intervenien en igual mesura la incapacitat de certs comandaments i la traïció d'altres i la falta absoluta d'unitats amb disciplina i amb esperit militar. S'iniciava l'ofensiva de Mola als fronts del Nord.

Als camps d'instrucció la joventut aprèn a lluitar pràcticament. Els músculs s'acostumen a l'esforç dur i s'adquireix l'agilitat i la serenitat necessàries per a ésser un bon soldat. Dels camps d'instrucció han de sortir no reclutes...

Catalunya tenia l'obligació històrica d'ajudar els altres pobles hispànics. Ajudar-los amb el producte de les seves manufactures i indústries i ajudar-los, també, amb les armes als fronts de l'Est.

Les milícies tenien aquest front paralitzat. El milicià català, que tenia una inaudita valentia en la defensa; que no retrocedia un pas davant de forces numèricament i materialment molt superiors, no donava, i no pas per culpa de l'element humà, un rendiment gaire falaguer en l'atac. Les columnes del front de l'Est servien admirablement per a rebutjar atacs, però no per a portar-los a terme. Era un conjunt defensiu de nuclis heterogenis bastant bo, però al qual aquesta mateixa heterogeneïtat — manca d'unitat de comandament, d'ideologia, i manca de tecnicisme en tota la seva estructura orgànica — li restava gairebé tota l'eficàcia ofensiva. El Comitè pro-Exèrcit Popular Regular, per al qual no s'amagava la realitat, inicià a Catalunya una campanya a fons per tal d'assolir la transformació de les columnes de milícies en unitats regulars d'Exèrcit. Aquesta campanya tingué alts i baixos emocionants, però a la fi s'aconsegüí la finalitat prevista.

Potser algú, tant a Catalunya com a la resta d'Espanya, no hagi copsat prou bé la importància de la tasca aconseguida. Però els que han viscut les terribles dificultats dels primers dies s'adonen i mesuren la intensitat extraordinària de l'esforç del comitè. Lluitar a Catalunya per l'Exèrcit Regular no és el mateix que lluitar-hi als altres països hispànics. Qui no recorda aquells fets desencorajadors del principi de la campanya, quan demanar la militarització i valia una estigmatització implacable de contrarevolucionari i dictador? Les primeres lletres decretades pel Govern fracassaren sorollosament a Catalunya perquè els que no comprenien la necessitat de la militarització entraven a les casernes i amb la fogositat d'un discurs antimilitarista, fet amb els mateixos arguments d'abans del 19 de juliol, com si es tractés d'evitar un embarcament de soldats cap a Cuba o cap al Marroc, es trencava la moral dels minyons, que s'entornaven cap a casa, convençuts que així col·laboraven a establir la Revolució.

Burles i injúries s'hagueren d'aguantar quan el comitè organitzà les desfilades d'obers aprenent la instrucció pels carrers de Barcelona. Més burles quan s'intentà la gran manifestació de febrer. Més burles i més injúries encara quan s'organitzaven els primers camps d'instrucció premilitar...

No obstant, les amargues lliçons d'Irun, de Màlaga i de Bilbao feren callar els enigmats de bona i de mala fe. Els fets de maig a Catalunya tancaren la boca a cops de puny als sabotejadors intencionats de l'Exèrcit Popular; finalment, el Comitè pro-Exèrcit veia que, com a premi a les infinites angoixes i treballs, naixia, poderós, fort i disciplinat, un exèrcit al front de l'Est: un exèrcit de veritat, sota un sol comandament i una sola bandera.

La primera etapa del comitè es tancava amb un balanç d'èxits que la República li haurà d'agrair, i naixia la segona amb la instrucció premilitar obligatòria com a bandera. La tasca i la campanya, si no ha estat tan dura i dificultosa, almenys ha estat molt intensa. Les joventuts de Catalunya s'hi han incorporat entusiàsticament, i avui arribem al final, també, d'aquesta etapa.

El *Diari Oficial* del Ministeri de Defensa publica un decret amb un preàmbul elogiós per a la tasca del Comitè pro-Exèrcit Regular a Catalunya, el primer article del qual diu que queda establert en tot el territori nacional, amb caràcter obligatori, la instrucció premilitar.

Mentiríem si dignéssim que aquest decret ens ha satisfet del tot. Clar que encara no s'han publicat les disposicions complementàries que facin possible la seva aplicació. Però així i tot, malgrat que és una satisfacció veure com els esforços del comitè tenen efectivitat, el decret té defectes primordials, a salvar en aquestes disposicions. Poc podria satisfer-nos la disposició ministerial de Prieto si quedés tal com està, amb l'abast que té en la lletra escrita. Es resolgué a deixar establerta la instrucció premilitar d'una manera mecànica i de la mateixa manera que estava abans del 19 de juliol, amb les famoses acadèmies militars per a quotes servides per oficials de l'escola activa o passiva. L'única diferència és que es fan extensives i obligatòries per a tothom.

Però no és pas la instrucció mecanitzada del recluta el que interessa. I la seva educació gimnàstica, política i moral?

El decret crea un Comitè Central d'Educació dependent del Ministeri de Defensa, amb comitès provincials a tot Espanya, excepte Catalunya, on continua la tasca el Comitè pro-Exèrcit Popular Regular i com a personal instructor s'utilitzaran caps, oficials i classes. Un article del decret diu, ben explícitament, que l'horari de classes serà compatible amb la jornada de treball dels alumnes.

No diu res, per exemple, dels comissaris de guerra. El minyó estarà tot el període d'instrucció premilitar fora de l'abast del comissari polític. I això a Espanya, en aquests moments, té el caràcter de monstruositat. Si alguna cosa bona ha creat el poble dintre de l'exercici de les armes, aquesta cosa bona és el comissari de guerra, al qual no se li pot retallar ni un mil·límetre del terreny que li pertoca.

El decret no diu res dels camps d'instrucció. S'oblida l'èxit meravellós de Pins del Vallès a Catalunya. El soldat no ha d'ésser un automàta que sàpiga marcar el pas i fer mitja volta a l'esquerra o a la dreta. Ha de saber quines armes té a les mans; com es corre, com se salta al camp de batalla; com s'obre una trinxera; com s'extenen els filats de punxes; com es llança una bomba; com es fa explotar una mina; com es cobreix un home del foc enemic, etcètera.

Tampoc no diu res de la penalització sobre els que incumpleixin el decret, ni com es resolgué la qüestió financera.

El Comitè pro-Exèrcit Popular ha arribat al fi de la seva segona etapa. Però hi ha arribat amb un èxit que ben mirat és relatiu. Un èxit que no ho seria si la comissió que ha d'anar a València a gestionar l'articulat complementari no assolís les ampliacions al comissariat de guerra i als camps d'instrucció. Puix que aleshores les magnífiques possibilitats de la instrucció premilitar serien malmenades per una disposició burocratitzant que per a donar al futur soldat una instrucció secundària, com és la formació, el marcer el pas i el presentar les armes, li robaria l'ensenyament tècnic modern, i el que és pitjor, potser, l'ensenyament moral que podrien donar-li els comissaris de guerra.

De totes maneres creiem que amb la bona voluntat del Ministre de Defensa tot quedarà resolt, i no s'haurà fet una obra coixa com a premi als afanys i treballs del Comitè pro-Exèrcit Popular Regular.

ANGEL ESTIVILL

Un veritable veterans, hàbils i ensinistrats en totes les armes. Una bona infanteria, magnífics pilots, seccions de metrallores ben entrenades...

OFICIALS DEL POBLE

La joventut

començar el se

OFICIALS DEL POBLE

La joventut

emiar el se

FICIALS DEL POBLE

La joventut

pot premiar el seu ardor combatiu

TOT l'exèrcit del si de l'caps. Estot està llest tota capacitat llor capacitat victòria, llur veritable capit Popular. «La instrucció dels essent

L'Acadèmia Militar, dita «Frounzé», de l'Exèrcit de la U. R. S. S., a Moscou, és la més alta escola militar del país; allà, poder estudiar és l'honor més alt per cada soldat.

САРЬКАМЫШСКАЯ ОПЕРАЦИЯ

Insígnies del nostre comandament

SARGENT

BRIGADA

ALFERES

TINENT

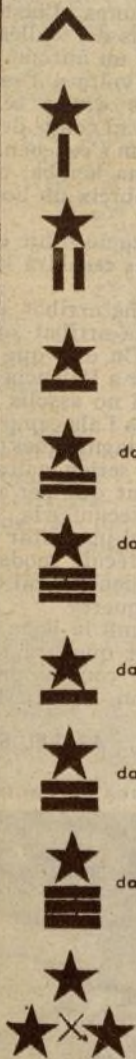
CAPITÀ

MAJOR

TINENT
CORONEL

CORONEL

GENERAL
DE BRIGADA

Examen de geografia militar

A la sala de treball. Com pot veure's, també hi ha pàrvuls de l'estratègia

Conferència sobre la batalla de Cambray, batalla importantíssima en la gran guerra mundial. (La nostra revista també li dedicarà properament un article.)

L'edifici principal de l'Acadèmia constitueix una petita ciutat de laboratoris, etcètera.

La biblioteca de l'Acadèmia form
galeries, on es guarda més d'un
llibres.

El gran vestibul del nou edifici de l'Acadèmia Militar, les parets del qual són adornades amb relleus que mostren episodis de la guerra civil a Rússia.

Capvespre

EN EL FRONT DE L'EST

«La nostra fe», consigna blasfema d'aquest producte feixista

QUEIA el dia, embolcallat entre les boires d'un capvespre nòrdic; el sol s'havia amagat rera les llunyanes comes d'Estrecho Quinto i Monte Aragón i donava un tint vermellós a la fatídica ciutat d'Osca, la visió de la qual ens recorda el dramàtic episodi de la seva cèlebre «campana».

El cel, cobert de boires uniformes i grisenques, tenia la terra d'un color opac i sinistre, que, harmonitzant perfectament amb l'estrepit dels elements i dels explosius, constitueix, estimat lector, el «leitmotiv» del que vaia a explicar-te.

AQUELL matí ens havien visitat tretze avions de caça i set de bombardeig que tractaven de localitzar l'emplaçament de la nostra artilleria i dels nostres tancs. El dia esdevenia calorósíssim, calitjós.

Fou durant un breu descans. Havíem consolidat unes trinxeres preses a mata-degolla al 18 tabor de regulars i a la falange 40, que havia comandat el cap Francesc Muñoz, d'Egea de los Caballeros, i recuperàrem unes metralladores Hopkins, amb alguns desperfectes.

El meu company «Chota», cèlebre entre la bohèmia de les Gàl·lies, acabava d'arriscar la seva vida en sortir a camp descobert. De sobte sento el taclejar d'un fusell metrallador que disparava els seus cartutxos en ratxades de tres. No comprenent encara el lloc al qual anaven adreçats els dispar, sento cridar al comissari de la Brigada 153, Señor: «Atenció, companys! Per allí vénen! Coratge! Resistiu-los!...»

Em vaig girar vers l'est de la meua posició i vaig veure — i no em vaig veure — un esquadró de cavalleria que avançava a tot galop i entre la qual destacaven les hopalandes musulmanes relluint i els crits «Alà, Alà» i altres bramuls guturals intel·ligibles. Repel·lit l'atac, a les vint-i-dues hores del dia començà el contraatac.

En un radi de vuit-cents metres hom no veia més que els cadàvers dels muls i dels mercenaris que havien pertangut a una turba multicolor que havia desfilat pels carrers de Valladolid o de Salamanca als xim-xinescos acords del «soldadito español, soldadito valiente»...

Després d'efectuada la recollida del botí i duta a terme la neteja del terreny conquistat, ens passem amb aire de quixots adotzenats per les noves posicions, les quals trobem plenes d'inscripcions que ens revelen l'estat d'ànim dels que forçosament i violenta havien estat reclutats per a les llesves de l'exèrcit facciós.

Un caporal de la falange 36, de Tauste, de nom Felicià Orduña, deia: «Ja només ens manquen quatre dies per a rellevar-nos... La veritat, ja és hora, perquè en aquesta posició ho he passat molt malament.»

Les inscripcions gravades amb ganivet, llapis, tinta o guix, àdhuc en les escorces dels arbres, es comptaven a milers. En una cova-refugi trobarem un paper sense signatura que, traduït, deia:

«Companys! Encara que lluito a la falange 36 = i carnet de falangista porto, = no creieu pas ni vosaltres ni ells = que lluito per la falange. = Que jo sols estic amb ells perquè no = em matin la meua anciana mare.»

SIGIL·LOSAMENT ens encaminem vers unes mates espesses que creixien tocant unes roques prominents i que formaven un bastió el suficient inexpugnable per a l'emplaçament d'un fusell metrallador.

Arribem davant els rostolls amb la pretensió de romandre confosos amb la mare terra. No ens atrevim a avançar més perquè la línia enemiga (camp ras) estava a vuitanta metres del nostre amagatall; amb recel, amb la respiració en tensió, escoltem distintes veus típicament aragoneses amb les quals se'n barreja una de marcat accent català. A la poca estona, unes figures es dibuixen al mateix caire del barranc i llurs passos convergeixen directament vers les nostres posicions..., per allí on nosaltres érem..., però amb les armes en posició de foc i el braç col·locat a l'estil dels caçadors.

— «Chota» — dic —, prepara't, que ens cacen com a llebres.

— Que vinguin! — em diu secament.

I amb precisió i rapidesa llancem simultàniament unes bombes Laff te i ens estirem a terra immediatament. Una explosió ens destroua els timpans al mateix temps que s'aixeca un núvol de testos, pedra i sorra.

Amb precaució ens atensem i contemplem els efectes de la nostra obra. Els components del grup que abans havíem vist jeien als nostres peus. Registrem llurs parracs per tal d'establir llur identitat.

Entre les robes d'un dels cadàvers trobem la postal que reproduïm, adreçada a Antoni Asensio i procedent de Mentana (Verona, Itàlia), tramesa

Terres d'Aragó.

Ayuntamiento de Madrid

durant la guerra a l'interessat el qual lluitava en la falange 40, per... i visada per la censura militar de Saragossa.

El materialisme descomat que presideix aquesta guerra a mort interromput un tendre i romàntic idil·li amorós iniciat des de les conquestes de l'Ebre entre el caigut i algun formosa donzella de la terra oficialment catòlica de Vittorio Emanuele a l'implément del Duce.

Com podeu veure per la postal reproduïda, els sedicents catòlics que ajuden Franco i la seva colòria no han sabut escollir, per a col·locar la imatge de la «Reina de la Pau» un tron bellor que la més meritoria de les armes modernes de guerra: el tanc. Qui són amb això, els fassers de la religió? Allò que havia d'ésser símbol de l'amor i de la maternitat, en llurs mans s'ha transformat en ídol de la mort, a ésser entre tots els feixistes l'ideal de la vida dirigent de la mort, i la veiem, conseqüentment, enquadrada entre tots els instruments bèl·lics: avions, metralladores, cascos d'acer... Quin abisme entre la mare amb el seu fill i els infelïcs fills de la pau al voltant, empenyes vers l'enfonsadall. Aquesta postal mereix un lloc d'honor entre els documents de la guerra, perquè testifica amb alta eloquència la immundícia d'un món en el qual el sublim pensament del culte de la pau i de la felicitat escuda la destrucció més bàrbara de la cultura.

Trobem, encara, les cèdules personals de dos obrers parats, enrolats per força en els rengles facciosos: Antoni Suez, de quaranta cinc anys, i Vicenç Rodríguez, de divuit. Enterrem els dos germans espanyols, i jo, fent gala de les meves aficions artístiques, els vaig construir un «blaus» i els vaig compondre un epitafi que deia: «Ací jueuen uns soldats de l'exèrcit nacional», el pensament dels quals potser era el d'incorporar-se als companys de l'Exèrcit Popular Regular de l'Espanya lleial i governamental.

Les meves impressions sobre aquest incident es projecten vers un vèrtex en el qual convergeixen els sentiments dels combatents de l'Exèrcit de l'Est. Antany, al començament de la lluita actual, el salvatgisme envers el caigut es desbordava insensiblement; però, actualment, l'esperit humanitari del Comissari de Guerra ha fet desaparèixer la darrera partícula d'ensanyament, de salvatgisme, per a canviar-lo en un sentiment d'energia, disciplina, comprensió i respecte per al combatent forçat que lluita en contra de la seva voluntat en les hosts de Franco l'hermafrodita.

Jo et saludo, Comissari, perquè ets el portanivau de la Lògica i de l'Amor i despertes els sentiments de Fraternitat ensenyant de beure en les aigües cristal·lines de la Cultura, i perquè enterres els apetits grollers i sensuals que suren en l'orgia de sang en la qual el Món es debat. L'Exèrcit, com més cult,

més potent. Salut, Comissari. Joan M.ª de la QUADRA (153 Brigada)

UNA ARMA FORMIDABLE

L'agitació entre els rengles de l'enemic

El règim feixista, el règim que pateix mitja Espanya màrtir, és, tots ho sabem, el règim d'una minoria despòtica que, per les grans característiques socials, ha pogut subjugar les majories, les grans capes populars.

I precisament perquè és una minoria reduïda que recolza solament en els que sempre estan «al sol que més escalfa», té en contra d'ella les masses de treballadors, tota la petita burgesia conscient, els intel·lectuals, tots els homes sensats, intel·ligents, lliures, del món.

En la nostra guerra de la independència, en la terrible guerra desencadenada per aquesta minoria, que no es conformava amb els seus tradicionals privilegis (respectats, certament, per una República massa blana) en el territori lleial a la República espanyola i en el territori venut pels traïdors als feixismes alemany i italià, tot és diferent, tot és diametralment oposat, absolutament irreconciliable.

Però...
Enteneu-ho bé. L'Espanya antifeixista (tota Espanya) és contrària dels generals traïdors i dels feixistes estrangers que l'envaeixen. En la zona lleial, el Govern del Front Popular és el Govern del poble; representa tots els anhels del poble. A l'altre costat, la minoria subjuga la majoria amb la punta de les seves baionetes fraticides, amb el terror, amb tots els tràgics mitjans de què disposa.

A penes els serveix ja la demagògia. Es treuen la careta; s'ensangonen més, si és possible, llurs mans; acumulen dia rera dia els crims.

Però la majoria es rebel·la. Per la premsa coneixem les narracions de les constants revoltes i sublevacions a la reraguarda facciosa. Molts, però, no s'explicaran la possibilitat d'aquesta violència, d'aquest esclatar de les ànsies de llibertat subjugada.

I és que aquest esperit de justíssima rebel·lia es veu abrivat constantment, viu la nostra vida de reraguarda sana, sap i comprèn molt bé el que ací passa, gràcies als homes que exerceixen amb tanta intensitat la tasca de propaganda entre els rengles i la reraguarda enemics.

UN home: Carles J. Contreras.

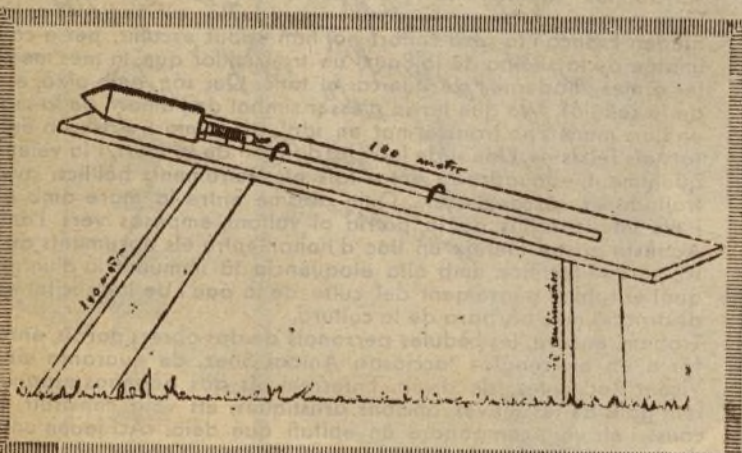
Un grup de perfectes col·laboradors i realitzadors: Benigne i els homes de l'Oficina de Treball Social del ja antic i sempre gloriós Cinquè Regiment.

A ells es deu la iniciació, el desenvolupament, l'enorme conquesta que suposa el treball de propaganda entre els rengles enemics ja fa més d'un any (el 6 d'agost del 1936). *Milícia Popular*, el diari del Cinquè Regiment, planteja el problema de portar a cap una intensa agitació entre l'enemic:

«Per a anihilar l'enemic feixista cal la nostra lluita al front, cal intensificar la nostra vigilància per a exterminar la promoció i l'espionatge, però cal, ensems, donar-li la batalla a la cara en les ciutats i pobles que ocupa.»

Quan això s'escrivia els soldats de les forces dels traïdors Mola, Cabanellas i Franco tenien ja en llurs mans la primera crida.

La nostra guerra era encara guerra civil.
El 16 d'agost, *Milícia Popular* insisteix. Enfoca el problema, «no pel seu cantó estructural, sinó pel costat general i de principis».

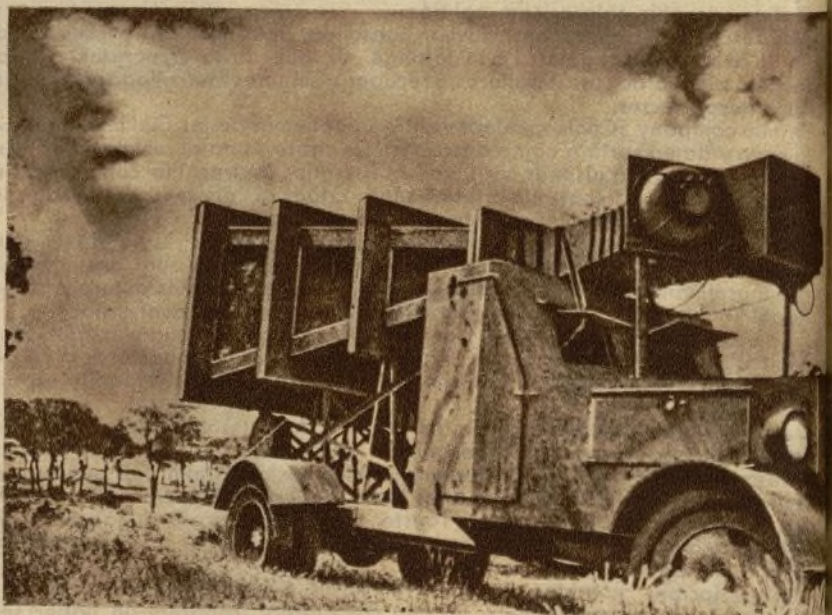
ESQUEMA DEL DISPOSITIU EMPRAT PER A LLANÇAR LA PROPAGANDA PER MITJÀ DE COETS.

Les primeres forces invasores arriben a la península. Són els legionaris del terç estranger i a ells va adreçat el segon manifest. Comencen a apreciar-se els efectes. Les desercions dels soldats enganyats augmenten. El 26 d'agost hom instal·la a Buitrago els primers altaveus per a parlar a l'enemic; el comissari polític, el primer comissari de les aleshores Milícies Populars, el comandant Carles, envia articles, entrefillets i circulars als fronts.

«Aquesta arma formidable convé d'utilitzar-la en gran escala. Cal fer sentir encara amb més força als generals traïdors tot el pes de la causa del Front Popular.»

Els altaveus de Buitrago, aprofitant el silenci de la nit, radien discursos i notícies sobre la situació de l'Espanya lleial, que són sentits pels que estan en els rengles facciosos.

El corresponsal de *Milícia Popular* dóna compte, l'1 de setembre, del resultat obtingut:

A DALT VEIEM UN DELS PRIMITIUS ALTAVEUS UTILITZATS AL COMENÇAMENT DE LA CAMpanya PER A EXERCIR LA PROPAGANDA ENTRE ELS SOLDATS DEL CAMP ENEMIC, EL QUAL CONTRASTA NOTABLEMENT AMB AQUEST ALTAVEU ULTRAMODERNÍSSIM, EL RADIOD'ABAST DEL QUAL ÉS DE BASTANTS QUILOMETRES.

«...una gran veu domina tots els fronts, estenent-se molts quilòmetres a la rodona per turons i muntanyes dominats per l'enemic, que reacciona amb grollers insults, amb veus d'ira, tractant en va de dominar aquesta veu de justícia i de veritat. Però tot és inútil i aviat han de callar i escoltar-la. És la ràdio de Buitrago que comunica les notícies del dia, la veritable situació d'Espanya. L'enemic ha emmudit, impressionat per la veritat que ell ignorava...»

En clarejar s'ou un formidable tiroteig entre els rengles enemics de Buitrago. Un grup d'homes avança arrossegant-se. Arriben pàl·lids, desfigurats, famolencs. Hom els dona menjar, tabac, roba. L'endemà corre de boca en boca la notícia:

S'han passat als nostres rengles cent cinquanta legionaris amb armament.

ELS èxits aconseguits animen i entusiasmen més encara els realitzadors. Sorgeixen noves iniciatives. Es planeja el treball.

El 15 de setembre hom envia instruccions detallades, concretes, a tots els fronts.

Els punts principals a desenvolupar són:

1. Llançar proclames sobre els rengles enemics.
2. Atracció de desertors.
3. Tracte als ferits de l'enemic.
4. Propaganda oral.

Cal imprimir les octavilles amb paper de diferents colors, molt fi, perquè cridin fàcilment l'atenció i es puguin estendre bé. Poden ésser enviades a les trinxeres properes per mitjà de mandrons, emprant a vegades paquets de tabac amb octavilles dintre.

Hom aguditza l'enginy i la intel·ligència; l'aleshores embrionari Cos de Comissaris fa prodigis.

Per a les distàncies llargues hom utilitza globus, aprofitant el vent favorable. Hom els lliga amb un ble que en penja i de tal forma que quan el foc arriba al nus que el subjecta, el nus es trenca i les proclames cauen escampades pel vent en forma de pluja. En les posicions properes hom utilitza estels amb la propaganda lligada a la cua.

Hom envia fotografies de Madrid, de la reraguarda; retrats amb les signatures dels que s'han evadit, explicant la veritat de l'esdevingut.

Els procediments s'anaren multiplicant i superant. Hom llança noves proclames redactades en àrab. La guerra civil s'anà convertint en guerra de la independència. A les proclames en àrab en seguien d'altres en alemany, en italià...

En els fronts on les posicions es mantingueren durant molt de temps hom emprà estels o barrilets, que, deixant-los anar desde les nostres trinxeres, arriben a les de l'enemic. Lligats a la cua de l'estel hom posa missatges als soldats, demanant-los contesta. O, aprofitant la foscor de la nit, hom col·locà paquets d'octavilles entre les dues línies de foc amb una bandera blanca. Al matí no es disparava per tal que els soldats del camp enemic poguessin sortir a recollir-los.

Però l'experiència ha demostrat la relativa eficàcia d'aquests mitjans degut a la vigilància dels caps de l'exèrcit feixista i per la mateixa raó tampoc els globus no donaren el resultat desitjat. La solució consistia a distribuir el nostre material de propaganda de forma que als soldats d'enfront els fos més fàcil d'agafar-la. I hom llança coets, els coets que hom utilitzava en festes i revetlles i que aleshores servien per a llançar octavilles, magnífiques col·laboradores de les municions.

Aquest sistema de llançar la nostra propaganda per mitjà de coets que en esclatar dispersen les octavilles, provocant-ne una veritable pluja, dóna com a resultat que les nostres proclames estiguin a l'abast de la mà dels soldats

I que aquests puguin conèixer-les sense que llurs caps ho puguin evitar, i seguir les consignes que en elles se'ls donen. Al començament hom havia utilitzat coets petits, amb una càrrega de proclames embolicada en un paper. Les modificacions que s'hi han introduït després fan referència a la mida del coet i al procediment del llançament. El nou volum del coet permet que aquest sigui llançat a grans distàncies i que la seva capacitat per a portar octavilles sigui bastant important. La segona qüestió és l'orientació del coet, la qual cosa s'aconsegueix col·locant-lo, amb la seva canya, en un aparell de fusta de construcció senzillíssima, amb un desnivell entre l'un i l'altre coet, tal com indica el gravat. El coet sortirà en la direcció que hom orienti aquest dispositiu i, en esclatar, les octavilles cauran com una veritable pluja sobre les trinxeres enemigues. Els nostres companys del front utilitzaren aquest mitjà d'agitació, d'una gran senzillesa, amb grans resultats.

DE dia en dia hom supera els sistemes, hom depura i perfila les iniciatives. El comandant Carles dirigeix avui la Sots-comissaria de Propaganda del Comissariat de Guerra; allí està també Benigne. Els homes que crearen i donaren impuls a l'agitació entre l'enemic des de la comandància del gloriós Cinquè Regiment, porten ara el treball en tots els fronts. Els èxits, els resultats, no poden ésser més satisfactoris. Les recents sublevacions de Granada, Toledo i Saragossa ho demostraren de la manera més categòrica. Aviat ho demostraran èxits militars.

LEOPOLD CASTEDO

LES TROPES REPUBLICANES HAN LLANÇAT INFINITAT D'OCTAVIL·LES ADREÇADES A TOTS ELS QUE LLUITEN EN ELS RENGLÉS DE LA REBEL·LIO...

Legionarios:

Os estan utilizando como carne de cañón en una ave...
veis, no lleva más que al fracaso. Os dijeron que en...
hace siete días. Y están cayendo ciento...
En Madrid está todo el pueblo...
viejos, dispuestos a defender su...
Los generales traidores os t...
mercenarios. El pueblo os dar...
esa aventura. Los generales...
desprecio a vuestra...
Vend al...

MARROQUIES:

Los generales son los que siempre han h...
consideramos como hermanos. Los generales han...
blica y el traidor tendrá su castigo. Libraos vosotros...
os recibirán con cariño. Los marroquíes que han v...
felicidades. Nosotros no queremos matar, queremos vivir...
guerra. Nosotros no queremos matar, queremos vivir...
ha p...
mu...
que van contra la República. Y nuestro pueblo...
a muchos niños.

HIJOS DE ESPAÑA:

Los traidores que han felido a su juramento están en...
Patria. Para comprar armas han vendido al extranjero pedazo...
La inmensa mayoría de los españoles está...
en Madrid están hasta las mujeres...
Serán aplastados...
Muchos...

RAGAZZI!

ITALIANI!

ITALIANI!

Ufficiali dell'Esercito Italiano!

...QUE HAN FET LLUR EFECTE EN PROVOCAR EL PAS AL NOSTRE CAMP DE NOMBROSOS CONTINGENTS DE SOLDATS INCORPORATS PER FORÇA A LES LLEVES DELS «NACIONALES» ESPANYOLS I D'ALTRES PAÏSOS...

...ALS QUALS ADREÇA LA PARAULA, EN PRESENCIA DE L'HEROIC GENERAL MIAJA, EL MINISTRE D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA, JESÚS HERNÁNDEZ.

La cultura és una arma de guerra.
En temps de guerra cal una cultura de guerra.

EXÈRCIT DEL POBLE

és el forjador d'aquesta cultura.
Per a enfortir la vostra moral, per a enrobustir la vostra força combativa, heu de llegir

EXÈRCIT DEL POBLE

Però llegir-lo solament no és prou.

EXÈRCIT DEL POBLE

Propagueu i divulgueu

EXÈRCIT DEL POBLE

Subscriviu-vos-hi i feu que els vostres amics i companys també s'hi subscriuguin.

SUBSCRIPCIONS ESPANYA ESTRANGER

26 números. Ptes. 7'50. Francs francesos 25
52 " " 15. " " 40

INCLOSOS ELS NÚMEROS EXTRAORDINARIS

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
Avinguda del 14 d'Abril, 433.
Telèfon 80162. — BARCELONA

Ayuntamiento de Madrid

exèrcit
del
poble

CAPITÀ R. SUÁREZ

EL MISTERI DEL TANC

2. DEL ANTIC CARRO DE COMBAT AL TANC MODERN

Carro d'assalt persa.

TOSTEMPS ha estat aspiració dels homes en lluita d'apropar-se a l'enemic amb el mínim de risc possible. El tanc té precursors antiquíssims. La història ens assabenta que des d'èpoques molt remotes hom ha emprat ja diverses màquines de guerra l'objecte de les quals era de protegir l'avanç de les tropes assaltants. Aquells carros de combat, arrossegats per cavalls, els trobem a Assíria, a Pèrsia, a Egipte. Els romans perfeccionaren després l'aplicació d'aquests vehicles com a elements de xoc i els agruparen en unitats tàctiques especials, la missió de les quals era de marxar a l'avantguarda per a provocar la ruptura del front enemic.

Un altre artífici d'aproximació utilitzaren els grecs. Consistia en altes torres de fusta muntades sobre rodes i degudament protegides perquè

a llur empar els seus tripulants poguessin combatre a la mateixa altura que els defensors de les posicions parapetats rera els marlets d'altres muralles, mentre que a l'abric de les parts inferiors d'aquests artefactes hom minava els murs enemics per tal d'obrir esborancs pels quals poguessin penetrar en el recinte murallat les tropes assaltants. Aquestes torres eren empeses per centenars d'homes que constituïen llur força motriu.

Digne també d'ésser pres en compte com a precursor de l'actual carro d'assalt fou l'artífici utilitzat pels grecs i que aquests batejaren amb el nom de «vines i musculos», espècie de gàbies muntades sobre rodes, que serviren per a atacar les posicions enemigues.

Però on es féu un ús més freqüent d'aquestes màquines de guerra fou en les lluites que Cèsar sostingué contra els teutons. Hom aplicà aleshores les altes torres gregues que els romans havien perfeccionat extraordinàriament. Tenien una armadura de ferro i anaven revestides de cuir al pèl, recobertes de tela o lones mullades per a evitar llur incendi i reforçades amb filferro. Era funció d'aquestes torres, en primer lloc, protegir l'avanç de la infanteria, i donaren tan bon resultat que, malgrat les dificultats que presentava llur transport, llur ús es generalitzà durant llarg temps. Solament després de dotze segles i de mica en mica anaren caient en desuetud, fins que la invenció de la pólvora i l'ús de l'artilleria per a enderrocar les muralles els donà el cop de gràcia.

La primera resurrecció del carro d'assalt fou l'invent d'un tal Nadar, que en el segle passat creà un vehicle de vapor l'adopció del qual aconsellà per a fins bèl·lics.

Aquests són, a grans trets, els principals avantpassats del tanc. En tots ells manca el primer element que féu possible llur ús durant la passada guerra: l'oruga, inventada, segons l'opinió més estesa, per l'anglès Lowell en el darrer terç del segle XVIII i aplicada primerament als tractors agrícoles a Nord-Amèrica. Els anglesos la utilitzaren com a tractor de llur artilleria pesada durant la gran guerra, però no fou aquesta nació, sinó França, la primera dels aliats que prengué al seu càrrec la construcció dels primers tancs.

El coronel Etienne i el capità de Poix són els dos homes que es constitueixen en paladins de la idea i lluiten amb grans inconvenients per a la seva realització. Les dilacions burocràtiques es succeeixen; els projectes, plans i memòries s'eternitzen en els despatxos de l'estat major i la cristallització d'aquesta idea s'endarrereix d'una manera tan insólita que el coronel es decideix a construir un carro de combat que després ha d'assajar pel seu compte i risc, i a tal efecte construí sobre un xassís especial un carro blindat, les planxes del qual tenien quinze mil·límetres, al qual aplicà un motor de vuitanta cavalls, que imprimia al carro una velocitat de nou quilòmetres per hora com a màxim i de tres quilòmetres en velocitat reduïda, amb un pes total de dotze tones i sistema de tracció per oruga.

Hom no sap amb certesa si l'esmentat coronel emprà com assaig i per compte propi el vehicle en qüestió, però se sospita que sí, i foren tan satisfactoris els resultats obtinguts que el seu autor, amb data de desembre del 1915, adreçà al comandant general un escrit que, copiat literalment, diu així:

«He tingut l'honor, fa un any, de cridar per dos cops la vostra atenció sobre els cuirassaments mòbils per a assegurar directament la progressió de la infanteria.

En el transcurs dels darrers combats, el valor incomparable d'aquest procediment s'ha imposat al meu esperit amb una força creixent, i després d'un nou i sever anàlisi de les condicions tècniques i tàctiques del problema, crec possible la realització de vehicles de tracció mecànica que permetin de transportar, a través de tots els obstacles, infanteria amb armes, bagatges i canons.»

Aquest escrit revela una convicció definitiva de la importància del nou element de combat i el seu autor i paladí aconsegueix de vèncer les resistències i vacil·lacions de l'alt comandament, portant al seu ànim el concepte definitiu que tenia format el coronel Etienne, fins que pel març del 1916 aconseguí una ordre de l'estat major per a la construcció de quatre-cents carros de combat, d'acord amb el model representat en la figura 1 i de la construcció dels quals s'encarregà la casa Schneider.

Però el coronel Etienne, treballador entusiasta i infatigable, estimulat pel triomf obtingut prop de l'estat major, reflectit en l'ordre de construcció dels primers quatre-cents carros de combat, segueix els seus estudis, perfila el seu projecte, calcula fins al darrer detall, el

Un altre de més perfeccionat, d'Assíria.

L'últim model anglès de tanc inspeccionat pel rei d'Anglaterra.

al culmina en el projecte d'organització d'unitats tàctiques del nou element, com les prescripcions per al seu ús. Aquest projecte fou presentat a l'alt comandament el mateix mes de març, simultàniament amb l'ordre de construcció. La construcció dels quatre-cents primers carros de combat fou portada a terme amb major secret per tal d'evitar la divulgació de les dades característiques de la nova arma, però, no obstant i malgrat el secret, la notícia arribà a oïdes dels alemanys, als quals s'assabentaren que es construïa una nova arma de gran potència i eficàcia que introduïria una revolució en els futurs combats, encara que les dades que en posseïen eren imprecises i confuses.

A la indústria metal·lúrgica francesa no foren pas un secret les característiques d'aquests carros blindats, sinó que foren un esperó perquè, forçant la seva inventiva, introduïssin modificacions d'importància al primer model construït, i aleshores inicià el moviment evolutiu que ha seguit aquesta arma fins els nostres dies.

Per això que la casa Saint-Chamond, autora i constructora del canó de tir accionat que portava el seu nom, amb les indicacions i plans de la Societat de Forges i Chaux de la Marina, construï un nou tipus de carro de combat que posseïa les característiques del primer i que sols se'n diferenciava en què era més pesat i en què el sistema de propulsió era benzoelèctric, el qual, després d'assajat i modificat en alguns detalls essencials, fou presentat amb el nom de carro Saint-Chamond (fig. 2).

Anglaterra, per la seva banda, coneixedora de les noves màquines blindades que França construïa, estudià, planejà i construï el seu carro de combat, no sense haver de vencer, a l'igual que França, resistències i vacil·lacions de l'alt comandament per a posar en pràctica la seva construcció.

Però a Anglaterra existia un home, entusiasta i fervorós partidari d'aquesta nova arma, que, igual que el coronel Etienne a França, lluità obstinadament fins que aconseguí l'ordre de construcció dels primers carros anglesos de combat.

Aquest home, l'Etienne d'Anglaterra, fou el banquer Storne, i el seu auxiliar fou el coronel Swinton, els quals, amb esperit infatigable, aconseguiren de veure crissatitzades llurs aspiracions en els primers carros de combat anglesos, les característiques dels quals es diferenciaven quelcom dels construïts pels francesos.

El carro anglès era més pesat, de més volum, de més potència; la seva relació amb el carro francès era la mateixa que existeix entre l'artilleria pesada i la lleugera.

Pel juny del 1916, el Govern francès rebé notícies de la construcció dels carros anglesos de combat, i seguidament envià el coronel Etienne a Anglaterra perquè, com a tècnic, n'informés.

El coronel observà al moment les diferències existents entre ambdós carros i va concebre la idea d'una fusió entre la potència combativa de l'anglès i la lleugeresa del francès; una combinació dels dos que donés com a resultat un element perfecte.

Hom nomenà comissions tècniques d'ambdós països perquè, unides, estudiessin les característiques que haurien de tenir els nous carros en el successiu, però comprometent-se ambdós països a no emprar els carros construïts isoladament, sinó que, un cop en possessió ambdós exèrcits d'un bon nombre del nou model, els empararien simultàniament a tots els fronts per tal de, per sorpresa, aconseguir la ruptura definitiva del front enemic.

La comissió franco-anglesa canvià més tard d'opinió sobre l'ús tàctic del carro i l'assalt i n'amplià l'aplicació, puix que de bell antuvi hom no havia pensat més que crear una màquina que transportés la infanteria a través dels rengles enemics, talment com un nou cavall de Troia. Però després hom va veure que el carro de combat podia tenir una aplicació més àmplia, semblant a la que hom donava antigament a l'artilleria pesada, puix que per la seva construcció salvaria els obstacles de les defenses accessorïes, cobriria amb el seu blindatge la infanteria i amb el seu potent armament fendria els rengles enemics, cobrint la finalitat de la darrera càrrega, però la ruptura produïda pel xoc amb aquesta nova arma fóra més profunda i molt més definitiva la desmoralització en l'enemic i, per tant, l'èxit tàctic molt més segur i contundent.

Hom convingué que els carros que donaven satisfacció a les condicions desitjades eren els dels tipus Schneider i Saint-Chamond, coneguts amb la denominació de carros mitjans.

Però a Anglaterra, el mateix que abans a França, sorgí una munió de projectes i modificacions, i així veiem que a finals del 1916 el coronel Swinton presenta un model de carro capaç de travessar les filferrades, utilitzant el dispositiu del tractor americà sistema Holt i les proves del qual foren efectuades quelcom més tard.

Per altra banda, a l'almirallat hom treballava intensament sota la direcció de l'almirall Tennyson, essent primer lord míster Churchill.

En altres centres oficials i industrials hom treballava amb una laboriositat digna del major elogi, fins que, per disposició del Ministeri de la Guerra, foren coordinats tots els treballs, i hom fixà les següents condicions, a les quals calia subordinar la construcció de carros:

Un curiós tanc-camió rus que serveix per al desplaçament rapidíssim de la infanteria.

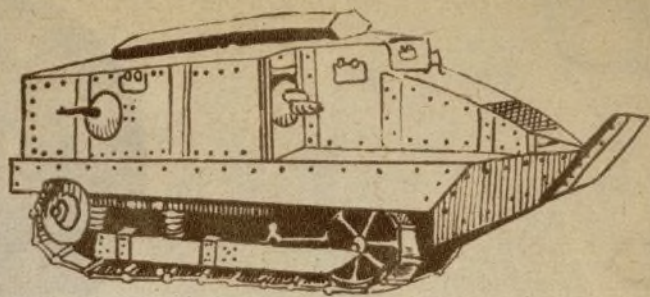
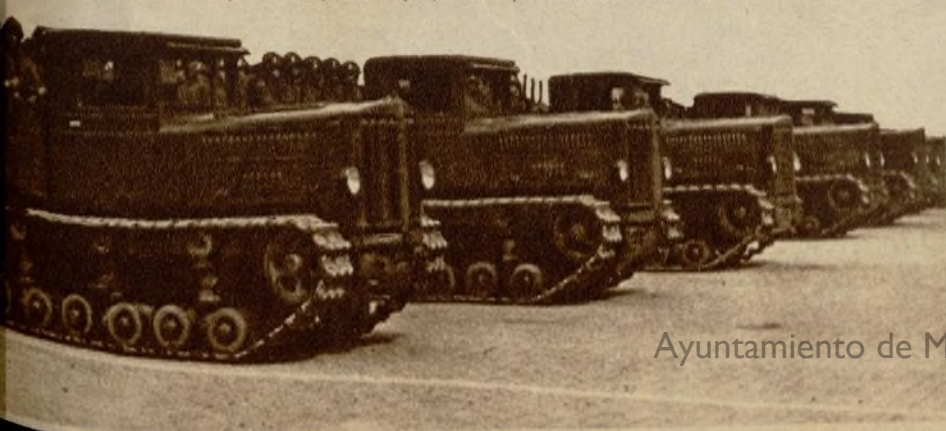

FIGURA 1

El primer model de tanc emprat en la gran guerra fou adquirit després pel militar espanyol, que en les jornades de juliol volia utilitzar-lo contra el poble. Heu aquí un tanc pres als rebels a Madrid.

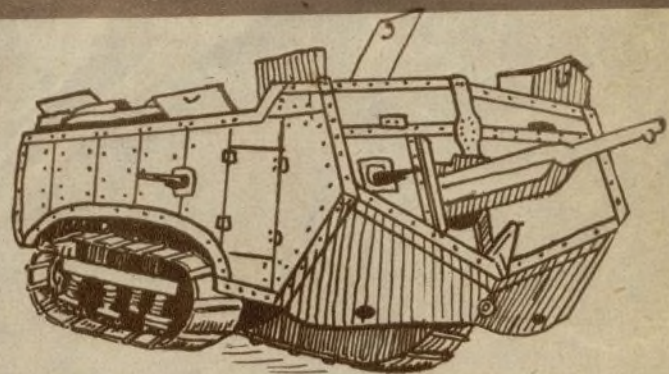

FIGURA 2

1. Poder salvar rases de tres metres d'amplària.
2. Pujar parapets d'un metre i mig d'alçària.
3. Donar al carro un radi de cinquanta-tres quilòmetres, per a la qual cosa calia que pogués transportar aigua i essència suficients per a aquest trajecte.
4. Tenir capacitat suficient per a deu homes.
5. Potència i estabilitats suficients per a pujar i baixar pendent de fins quaranta-cinc graus com a màxim.
6. Pes màxim de quinze tones.
7. Armament compost d'un o dos canons i diverses metralladores.
8. Blindatge protector contra el foc de fusell.

Com es pot veure, les condicions demanades pel Ministeri de la Guerra era en extrem difícil de poder-les combinar per ésser dispars entre si, puix que el pes fixat calia repartir-lo entre tots els elements components del carro, entre ells el blindatge, que no pot ésser reduït de gruixària més enllà de cert límit, per la qual cosa calgueren detinguts treballs i estudis que donaren per resultat els satisfactoris assaigs realitzats pel febrer del 1917 en un camp dels voltants de Londres, en el qual hom construï diversitat d'obstacles, tals com trinxeres, rases, parapets, piles de troncs, murs de rajola i altres, tots els quals foren salvats sense dificultats pel model que l'enginyer havia dissenyat. Aquesta cosa motivà que a l'acte fos contractada la fabricació de cent carros més, que foren fabricats a la fàbrica de munició del Ministeri de Munícions. Així nasqué el tanc modern.

exèrcit

ÒRGAN DEL COMITÈ PRO-EXÈRCIT POPULAR REGULAR

Redactor en cap: ÀNGEL ESTIVILL

Tallers Gràfics de la Societat General de Publicacions, E. C. Borrell, 243-249. Barcelona

Ayuntamiento de Madrid